

*Svitlana Aleksenko. Sociolinguistic, Functional and Communicative-Pragmatic Features of the Utterances-Apologies (on the Basis of the English Dialogue Speech). The article highlights apologies from the viewpoint of their relation to the metapragmatic concept of "politeness", their main verbal strategies, functions, logic-and-pithy structure and situations of actualization. According to their pragmatic aim apologies rigidly correlate with the logic-and-pithy structure and speech situation. Types of contexts, interlocutors' relations and offences that prompt apologies are different in the eyes of the people with diverse social characteristics. The degree of the apologies emotional tension depends on the speaker's psychological traits and the comprehension of his guilt.*

Андрій Кривий

### Лінії аргументації та лінгвістичні засоби заперечення в науковому дискурсі

Явище аргументації набагато ширше та детальніше досліджено в академічному дискурсі у порівнянні з іншими видами аргументативного дискурсу. Власне академічний дискурс відноситься до сфери підготовленої аргументації, оскільки навіть у його усній формі, у науковій дискусії, дія фактора спонтанності нейтралізується дією цілої низки інших екстралінгвістичних факторів: професійною підготовкою опонентів, регламентованістю комунікативної ситуації, фіксованістю предмету обговорення. Будучи відображенням раціонально-логічного пізнання світу [7, 34–35], академічний дискурс є втіленням раціональної аргументації. У ньому в найбільшій мірі витримуються максими аргументації. Раціональність в академічному дискурсі проявляється у логічній послідовності викладу, лаконічності, точності (недвозначності та відсутності протиріччя), експліцитності лексико-граматичних зв'язків. У науковому тексті в основі композиційного членування лежить "механізм пріоритетних стратегій" або принцип "пріоритету". Логічна організація змістової частини та послідовність викладу, які визначаються дослідниками наукової комунікації (Н.М. Разінкіною, М.Н. Кожіною) її головними ознаками, є настільки міцними засобами скріплення фрагментів інформації, що домінують над усіма іншими мовними засобами забезпечення зв'язності в тексті. Власне логічна організація матеріалу виявляється важливішою у спробі переконання та аргументації, ніж експліцитно виражені лексико-граматичні зв'язки різних типів. Слід зазначити, що чим більше можливостей формалізованого викладу результатів, тим менша роль мовних засобів, у тому числі і конекторів у викладі матеріалу. Хоч використання логічних конекторів для вираження каузативних зв'язків зустрічається доволі часто:

*The pattern varied with the treatment of the 29-mer oligomer before chromatography. Thus, heating this oligonucleotide at 96C for 5 min. resulted in a single HPLC peak, suggestion the conversion of different duplex forms to a single, hairpin. The HPLC profiles thus showed a striking resemblance to the gel pattern... Therefore, if each polymer strand were somehow to be separated from its complement, then it would naturally exist as a series of discrete hairpins [17, 163].*

Логічний аспект аргументації проявляється і в тому, що істинність аргументації визначається на логічному рівні, як пошук абсолютної істини, а не визначення істини у межах концептуальних світів опонентів, що спостерігається в інших видах аргументативного дискурсу. В академічному дискурсі використовуються тільки верифіковані, науково-обґрунтовані судження. Доказ істинності того, що повідомляється, стає для аргументатора головною метою, і переважає за своєю значимістю завдання переконати реципієнта.

Точність, адекватність мовного оформлення набувають особливого значення, оскільки варіативність декодування в науковій комунікації в принципі недопустима. Відтак, однією з основних вимог наукового стилю є максимальне або хоча б адекватне розуміння тексту адресантом та реципієнтом. У таких випадках процеси творення та сприйняття тексту якщо не співпадають, то максимально зближуються. Суб'єктивна неузгодженість [5, 19] зводиться до мінімуму.

Раціональний тип аргументації, а також рясність термінології зближують аргументативний дискурс з юридичним дискурсом. Відрізняються вони тим, що на раціональну аргументацію в юридичному дискурсі здатна впливати система цінностей, що домінують у

суспільстві. Якщо в інших видах аргументативного дискурсу стоїть завдання розв'язання аксіологічного дисонансу, то в академічному дискурсі — когнітивного.

Якщо враховувати, що значною мірою вплив на читача передбачає оцінку, експресивність [6, 14-25], то частка таких способів переконання в науковій комунікації невелика. Вплив на одержувача інформації в академічному дискурсі ґрунтується на інших засадах, ніж у решті видів аргументативного дискурсу.

У той час, як у більшості видів аргументативного дискурсу діє ціннісна орієнтація, ґрунтована на емоційній оцінці, у науковій аргументації домінує раціональна оцінка. На перший план як для аргументатора, так і для реципієнта, виступає інформативність, фактичність, достовірність та правомірність результатів, тобто концепція самого автора. Іншими словами, об'єктивна сторона повідомлення має більше значення, ніж в інших видах аргументативного дискурсу. Первинним стає зміст повідомлення, а не його форма. Мовне оформлення сприяє переконанню адресата, але більше пов'язане з естетичністю тексту, вишуканістю індивідуального стилю. В цілому, відбір мовних засобів і форм обґрунтовується релевантністю та доцільністю.

Прагнення до об'єктивності повідомлення виражається, зокрема, у переважному використанні форми теперішнього часу — найбільш абстрактної, нейтральної та немаркованої форми вищо-часової системи, що реалізує значення часової довільності чи часової нелокалізованості. Ця часова форма стає маркером істинності [1, 232].

У науковій лекції аргументація також розрахована на спеціальну аудиторію, через те їй більше, ніж публічній промові, властива інформативність, точність термінології, раціональність, істинність та незначна емоційність. Емоції зазнають тут інтелектуалізації та трапляються тільки у модусній частині висловлювань, у парантезах. Разом із тим, академічний стиль у писемній та усній формах відрізняється більшою складністю. У спонтанній аргументації прості речення складають 70 %, рідко вживаються складнопідрядні речення. А от у промові лектора, що є усною формою наукового дискурсу, переважають складнопідрядні речення з розгалуженою структурою. Справою слухача є відібрати під час сприймання інформаційно-орієнтовану (*information-driven*) чи фокусно-орієнтовану (*point-driven*) стратегію [19, 35].

У різноманітних жанрах усередині академічного дискурсу (монографія, стаття, рецензія, анотація, реферат, лекція, доповідь, виступ і таке інше) акцент на переконання і важливість самої аргументації можуть видозмінюватись. У рефераті, науково-технічній рекламі їх роль менша, ніж у виступі чи доповіді. Кожен із жанрів у середині академічного дискурсу, з іншого боку, може переймати деякі прийоми аргументації, притаманні іншим видам аргументативного дискурсу.

Як елементи публіцистичного стилю у наукових статтях можуть бути використані *why-questions*. У змістовому аспекті ці питання вказують на перспективи подальшого дослідження, у прагматичному аспекті привертають увагу реципієнта на фоні сухого викладу фактів:

*Although much has been achieved in the developmental and hormonal regulation of the expression of the sex-specific isoforms of cytochrome P-450, the following important questions remain to be investigated. How does the type of secretion of growth hormone regulate the expression of different isoforms of cytochrome P-450? How do the androgens imprint the hypo-thalamopituitary axis? What is the mechanism that regulates expression of isoforms of cytochrome P-450 in immature animals? Answering these questions may further the understanding of the role played by imprinting of cytochrome P-450 in modulating the sensitivity of adult progeny to the toxic effects of chemicals...* [17, 164].

Квазікомунікативні включення, що спостерігаються в інших видах текстів і сприяють створенню психологічного ефекту переконливості, відсутні в сучасному науковому тексті. Частково їх було замінено ієрархізованою зовнішньою структурою повідомлення [3, 29]. Це, з одного боку, сегментує потік інформації, полегшуючи його сприймання, з іншого боку, імпліцитно сприяє аргументації.

У культурологічному аспекті науковий (дидактично-науковий) стилі комунікації обумовлені різною інтерактивністю наукових текстів та різним способом творення семантичних та міжособових значень. Такі обумовлення дозволяють нам говорити про

етнориторичку наукового стилю, а також аналізувати особливості академічних текстів у категоріях, властивих членам певної академічної спільноти.

Поняття інтерактивності наукових текстів виникає з постулату, що комунікативному ефекту розуміння макроакту мови відповідає інтерактивний ефект його акцептації. Довший час зберігався стереотип мислення про науковий стиль, що ґрунтувався на об'єктивності та своєрідній безособовості інтелектуальної комунікації [20; 14; 10]. Аналізуючи характер російських наукових текстів, Дж. Ніколз [15, 399–428] підкреслював, що текст у цій культурологічній академічній традиції функціонує як “гномічне вираження (ствердження) наявних знань” (*a gnomonic statement of available knowledge*), що свідчить про набуття ним особливого онтологічного статусу та особливої “ринкової вартості”.

Традиційний підхід до наукового спілкування можна зобразити як антириторичний [16, 365]. Об'єктивність та своєрідна безособовість наукових текстів мала виникати, на думку західних лінгвістів, із природи предмету, що змальовувався та самого характеру наукового методу. На практиці це означало ембарго на впровадження суб'єктивних, емоційних, спекулятивних, а також метафоричних значень. Як пізніше виявилось, безособовість є вельми сумнівною рисою академічного стилю, так само, як і те, що вона мала градуальний характер у тому сенсі, що ступені інтерактивності наукових текстів окреслювались соціокультурними обумовленостями, характерними для певної мовної спільноти.

Науковий стиль треба трактувати як звичайний варіант стилю комунікації. Істотне місце у науковому дискурсі займає стиль проведення наукових дискусій, як такої форми наукової комунікації, яка яскраво відображає суспільні стосунки та системи цінностей, що домінують у певній суспільній академічній спільноті. А. Душак показує характерні риси ведення наукової дискусії в англійському науковому дискурсі на таких прикладах:

*In this chapter we will be concerned with (...) and we shall show how (...). We will then show how (...). Finally, we will demonstrate how (...).*

*The purpose of this paper is to provide the basis for such a comparison by outlining a set of alternatives to assumptions showing how coordinate structures can be analysed on the basis of these new assumptions* [11, 213-215].

Із наведених вище прикладів можна зробити висновок, що в англійській академічній риториці домінує позитивна модальність та діловитість у презентації автором своїх наукових поглядів. Це припущення підтверджується і такими прикладами:

*I will show here that Hawkins' of (...) involves misconceptions; and that the type of universals which he wants to attribute to UG does not contribute to (...) despite his claim to that effect. (...) I will argue here that his suggestion is implausible and that it is based on an incorrect view of the theories proposed in generative grammar.*

*It will be demonstrated below that the arguments advanced by Chomsky in support of LH are not convincing (...) that he presents few, if any, valid arguments (...).*

*The present study provides a framework that avoids the restrictions listed above, while taking advantage of (...). This is done through (...)* [11, 215–219].

У наступній частині цієї статті ми розглянемо мовні **засоби заперечення** в англійському науковому дискурсі. Завдяки своїй багатоаспектності та поліфункціональності, заперечення залишається у центрі уваги лінгвістів на різних етапах розвитку мовознавства. Незважаючи на значну кількість публікацій із проблем заперечення, у функціонуванні цієї категорії відкриваються усе нові аспекти.

Доцільність заперечення у мовленні, відповідність речень із запереченням реаліям життя (малоймовірність речення типу “*An elephant isn't a fish*”) [21, 124], синтаксис операторів заперечення, ціннісні аспекти функціонування заперечення складають додаткове коло питань, що ще детально не розглядалися.

У період логіко-семантичного дослідження мови постає питання про те, які висловлювання є власне заперечними: із запереченням у поверхневій структурі, чи також і ті, що містять заперечення у глибинній структурі у вигляді лексичних одиниць із прихованим (латентним, імпліцитним, лексико-релятивним) запереченням. Вирішення проблеми ускладнюється тим, що граматично заперечні речення можуть виражати стверджувальні судження на рівні мови мислення [4, 37].

Спроби звести значення заперечення тільки до афірмативності-негативності виглядають сьогодні не більше, ніж спрощенням. Категорія афірмативності інколи постає як така, що включає власне ствердження (асерцію) та заперечення (негацію) і протиставляється пресу позиції, хоча вони і не є явищами одного плану. Аналіз аргументативного дискурсу вказує на те, що заперечення як одна з основних граматичних категорій безпосереднім чином вторгається і у сферу пресупозицій, причому не тільки мовних та комунікативних, але й когнітивних [2, 7].

На заперечення, незалежно від його позиції в реченні, падає логічний наголос, як у випадку комунікативного унісону, так і у випадках когнітивного та аксіологічного дисонансу в конфліктних ситуаціях [1, 249]. У результаті цього заперечення виконує ремавиділяючу функцію, переміщуючи комунікативний фокус у висловлюванні та дискурсі. Крім того, у спонтанній комунікації заперечення попадає у фокус аргументації та може стати носієм персуазивності при спонтанному переконанні.

Лінгвісти, психологи, фахівці у сфері ергономіки вважають, що використання заперечення для оформлення думки, особливо у випадку підготовленої аргументації, являє собою також і психологічну проблему, значним чином ускладнюючи для реципієнта аналіз посилай та отримання висновку в процесі когнітивної обробки інформації. У будь-яких комунікативних ситуаціях уведення в речення заперечення сповільнює та ускладнює процес його обробки реципієнтом більше, ніж інші мовні явища [8, 219], тобто заперечення являє собою “когнітивну складність”.

Розглянемо явища граматичного та лексичного заперечення на прикладі сегменту наукового тексту (вступної частини до наукової статті). У цій частині тексту лінія аргументації проводиться у напрямку переваги нових методів дослідження у порівнянні з недоліками отриманих результатів на поточний момент у сфері аеродинаміки.

- (1) *only symmetrical flow. However, the previously mentioned methods suffer from some limitations mainly concerning the treatment of the vortex wake formation and its interaction with the body.*
- (2) *The first group of methods cannot treat 3D flows and is limited to very slender bodies.*
- (3) *The second group of computational methods is time consuming and therefore expensive, and its separation prediction is not sufficiently accurate.*
- (4) *Both the methods in this group and the method in ref. 9 suffer from the dependency on too many semiempirical inputs and assumptions concerning the vortex wake and its separation.*
- (5) *The steady, 3D nonlinear vortex-lattice method, upon which the present method is based, eliminates many of these limitations by introducing a more consistent model, but it can treat cases [9, 150-156].*

У наведеному вище сегменті проводиться риторичне обґрунтування способу виявлення та заповнення ніші у подальшому науковому дослідженні. Композиційні ключові фрази та аргументи подані нижче у редукованій формі:

- (1) *However, the previously mentioned methods suffer from some limitations ...*
- (2) *The first group ... cannot treat ... and is limited to ...*
- (3) *The second group ... is time consuming and therefore expensive, and its ... is not sufficiently accurate.*
- (4) *Both ... suffer from the dependency on ...*
- (5) *The ... method (upon which the present study is based) eliminates many of these limitations ..., but it can treat only ...*

Як видно з наведеного, ця частина вступу починається з адверсативних конекторів речення. Біля чверті усіх досліджених нами сегментів такого роду починається увідними сигналами, *yet, unfortunately however, nevertheless* та *but*. Метою такого провадження дискурсу є виявлення прогалини у дослідженні (*indicating a gap*). Автор не висуває контраргументи у тому, що робота просувається у неправильному напрямку, а радше “*suffers from some limitations*”. Більшість із таких прогалин сигналізується лексично за допомогою дієслів (*suffer; is limited to*) або прикметникових виразів (*time consuming; expensive; not sufficiently accurate*). У другому реченні присутнє дієслівне заперечення (*cannot treat*).

Власне кажучи, лінгвістичні елементи заперечення, що використовуються в англійській науковій статті, недостатньо досліджені та викликають інтерес у мовознавців із погляду їх подальшого застосування. У результаті проведеної нами вибірки ста сегментів наукових статей, отримано таке співвідношення категорій та конститuentів заперечення у лексико-граматичному полі:

**а) Заперечні чи квазізаперечні показники кількості (28 прикладів):**

<i>no</i> —	12
<i>little</i> —	7
<i>none (of)</i> —	4
<i>few / very few</i> —	4
<i>neither... nor</i> —	1

Цікавим є те, що ці показники трапляються або на початку речення (чи услід за протиставними виразами), або після увідних виразів *there*, як у реченні: *However, there is little research that...* Однак, цілком можливим є і те, що формат вживання заперечних показників може пов'язуватись на певному рівні свідомості реципієнта з бажанням автора констатувати, що ніша у дослідженні вже заповнюється [18, 143-151].

**б) Лексичне заперечення (26 прикладів):**

дієслова —	15 ( <i>fail</i> 5, <i>lack</i> 2, <i>overlook</i> 2, плюс шість одиничних випадків)
прикметники —	7 ( <i>inconclusive, complex, misleading, elusive, scarce, limited, questionable</i> )
іменники —	3 ( <i>failure</i> 2, <i>limitation</i> )
інші —	1 ( <i>without regard for</i> )

Ледь помітна різниця у кількості дієслів у цій кон'юктурі, можливо, пов'язана з частотою їх застосування. Автор наукової статті може схилитись до різкого *fail*, припускати недолік за допомогою *neglect, overlook* чи *underestimate*, проявляти задоволення за допомогою *be content to*, звертати увагу на вузькість бачення проблеми за допомогою *concentrate on, be restricted to* або *be limited to* та виражати прихильність у розумінні проблеми за допомогою *constrain*.

**в) Заперечення у дієслівних фразах (16 прикладів):**

<i>not</i> —	14
<i>rarely</i> —	1
<i>ill</i> —	1

Вживання *not* із багатьма дієсловами може свідчити про абсолютне незадоволення автора результатами попередніх досліджень. Це припущення підсилюється уведенням особового займенника *we* як підмета речення у п'яти випадках із шістнадцяти як у реченні "*We do not yet know ...*"

Усі інші способи вираження заперечення в англійській науковій статті подаються однією групою через їх малу чисельність.

**г) Питання (8 прикладів):**

прямі —	6
непрямі —	2 (наприклад, " <i>A question remains whether...</i> ").

**д) Вирази з *need / desire / interest* (8 прикладів):**

*The differences need to be analysed ...*  
*It is desirable to perform test calculations ...*  
*It is of interest to compare ...*

**е) Логічні умовиводи (6 прикладів):**

<i>must</i> —	3 (наприклад, " <i>This represent must ...</i> ")
<i>seem / appear</i> —	2
<i>one would intuitively expect ...</i>	

**є) Висловлення протилежної думки (6 прикладів):**

*Researchers have focused primarily on ..., as opposed to ...*  
*Emphasis has been on ... with scant attention given to ...*  
*The research has tended to focus on ..., rather than ...*  
*They center mainly on ..., rather than on ...*  
*Studies most often contrast ..., rather than ...*  
*Although considerable research has been done on ..., much less is known as to...*

**ж) Постановка проблеми (2 приклади):**

*The application presents a problem ...*

*A key problem in many ... is ...*

Мовні засоби заперечення у форматах (д) та (а) з'являються тоді, коли мова йде про недостатність вивчення певної проблеми у попередніх дослідженнях. У цьому контексті конекторами речення служать *therefore* та *however*. Такі формати притаманні дослідженням у галузі фізики та, у меншій мірі, у галузях геології, психології та мовознавства. Натомість вирази у форматі (є) зустрічаються виключно у працях із мовознавства та літературознавства. М'який тон висловлювань тут пояснюється тим, що дослідники у галузі лінгвістики складають відносно невелику дискурсну спільноту, що характеризується взаємною підтримкою, хоч і за наявності внутрішніх антагонізмів.

## Література

1. Белова А.Д. Лингвистические аспекты аргументации. — К.: КГУ, 1997. — 312 с.
2. Васильев В.И. Проблема соотношения когнитивных и коммуникативных компонентов высказывания: Автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.01. — М., 1992. — 18 с.
3. Коллегаева И. Текст как единица научной и художественной коммуникации. — Одесса: ОГУ, 1991. — 121 с.
4. Кривонос А.Т. Отрицание в предложении и отрицание в умозаключении (Опыт семантического анализа отрицаний в тексте) // Вопросы языкознания. — 1986. — № 1. — С. 35-49.
5. Матвеева Г.Г. Актуализация прагматического аспекта научного текста. — Ростов: Ростовский университет, 1984. — 116 с.
6. Наер В.Л. Прагматика научных текстов (вербальный и невербальный аспекты) // Функциональные стили. Лингвометодические аспекты. — М.: Наука, 1985. — С. 14-25.
7. Рикер П. Конфликт интерпретаций. Очерки о герменевтике. — М., 1995. — 412 с.
8. Человеческий фактор. — Т. 1. — М., 1991. — С. 219.
9. Almosino D. High Angle-of-Attack Calculations of the Subsonic Vortex Flow in Slender Bodies // AIAA Journal, 1985. — № 8. — P. 150-156.
10. Clyne M. Discourse structures and discourse expectations: implications for Anglo-German academic communication in English / Ed. by L. Smith. — London: Alpha Academic, 1987. — P. 73-84.
11. Duszak A. Academic discourse and intellectual styles // Journal of Pragmatics, 1994. — № 21. — P. 219-313.
12. Galtung J. Struktur, Kultur und Intellektueller Stil / Ed. by A. Wierlacher. — Wroclaw: Ossolineum, 1985. — P. 151-193.
13. Jordan R.R. English for academic purposes: A guide and a resource book for teachers. — Cambridge: Cambridge University Press, 1997. — P. 229-231.
14. Mauranen A. Cultural Differences in Academic Rhetoric. — Frankfurt: Peter Lang, 1993. — 352 p.
15. Nichols J. Nominalization and assertion in scientific Russian prose / Ed. by J. Haiman, S. Thompson. — London: Alpha Academic, 1988. — P. 399-428.
16. Scollon R., Scollon W. Intercultural Communication / A Discourse Approach. — Oxford: Blackwell, 1995. — 412 p.
17. Swales J. Episodes in ESP: A source and reference book on the development of English for Science and Technology. — New York: Prentice Hall, 1988. — P. 163.
18. Swales J. Genre Analysis: English in academic and research settings. — Cambridge: Cambridge University Press, 1990. — P. 143-150.
19. Tauroza S., Allison D. Expectation-driven understanding in information system lecture comprehension // Academic Listening. Research perspectives. — Cambridge: Cambridge University Press, 1994. — P. 35-54.
20. Ventola E. "Finnish writers" academic English. Problems with reference and theme // Functions of Language, 1994. — № 1/2. — P. 1-33.
21. Wardlaugh R. Investigating Language. Central Problems in Linguistics. — London: Blackwell, 1993. — 293 p.

*Andriy Kryvyy. Linear Characteristics of Argumentation and Linguistic means of Negation in Academic Discourse. The linear characteristics and linguistic ways of expressing negation in academic discourse are studied. As a result of the scientific articles analysis it was found out that the academic discourse belongs to the sphere of prepared argumentation since even in its oral form (scientific discussion) the action of spontaneous factors is neutralized by the action of other extralinguistic factors: professional training of opponents, communicative situation being regulated, the subject of discussion being fixed. The academic discourse is embodiment of rational argumentation. The analysis of argumentative discourse shows that negation fulfills the rheme-outlining function, moves the communicative focus in an utterance and discourse, becomes a carrier of persuasion in the cases of cognitive and axiological dissonance.*

*Мирослава Лебеда*

### **Специфіка комунікативної ситуації мовленнєвого акту “тексту анотації” (НА МАТЕРІАЛІ СУЧАСНОЇ ФРАНЦУЗЬКОЇ ПЕРІОДИКИ)**

Найсуттєвішою рисою тексту, як письмово зафіксованого висловлювання, є його адресація соціуму. Беручи до уваги той факт, що усне повідомлення не документується на папері, обмежене в часі й існує до тих пір, поки сприймається слухачами [7, 4], мета нашої статті полягає в спробі дослідити учасників комунікативного акту анотації, а саме: анотатора та потенційного читача. Ми стоїмо на засадах, які доводять, що анотація — це підготовлене стисле повідомлення, письмово зафіксоване, яке передбачає ознайомлення з щойно опублікованою книгою.

Комунікація на рівні тексту складається з двох етапів: утворення (написання) тексту та його сприйняття. Ролі учасників текстової комунікації розподіляються таким чином: автор створює текст і адресує його реципієнту, який, в свою чергу, оволодівши текстовою інформацією, демонструє свою реакцію як наслідок, результат цієї дії. При цьому мовець детермінує і обмежує свою діяльність певними комунікативними факторами, а саме — метою висловлювання, в той час, коли той, хто його сприймає, діє згідно з своїм бажанням чи небажанням докласти зусиль задля накопичення нових знань.

Як бачимо, важливою складовою такої комунікації виступає процес сприйняття тексту, який допомагає з'ясувати види взаємодії тексту з адресатом в залежності від його цілей: задля розваги, відпочинку, накопичення знань, необхідних у професійній діяльності, навіть для створення іншого тексту тощо.

Тут неабияку роль відіграє інформація про комунікантів, яка перебуває в прямій залежності від основного змісту висловлювання. Таким чином, використання мовного матеріалу дає підставу судити про соціальну характеристику предмета мовлення і комунікантів. Мовна поведінка залежить від рівня культури, соціального стану, певних особистісних характеристик, морально-етичних норм, віку, статі і т.д. Цікаво, що риси характеру людини також можна вважати показником мовної поведінки. Важливого значення під час спілкування набувають фізичний та психічний стан, настрої, зацікавленість / незацікавленість у розмові комунікантів і т.д. [6, 36]. Комуніканти — це співрозмовники, особи, які беруть участь у процесі спілкування, тобто, адресант і адресат, або відправник і отримувач мовлення, автор і реципієнт (читач).

Виходячи з потреб письмової комунікації, важливо визначити її специфіку: вона полягає у суворій фіксації ролі комунікантів. Завдання адресанта (автора) полягає у звертанні до адресата (читача). Автор повинен передбачити ситуацію сприйняття тексту, умови і форми реалізації та поширення. Не залишаються поза увагою і предмет мовлення (про що говорити), і модель адресата (для кого). Неважко переконатися, що в процесі творення тексту адресант показує своє ставлення до акту комунікації і дає відповідь на низку запитань: про що “я” пишу?, ким є “ви”(ти)?, кому “я” пишу?, чому “я” пишу?, для чого “я” пишу? [10, 9].

Очевидно, що комунікативна модель адресата виявляється взаємопов'язаною та впорядкованою сукупністю необхідних відомостей про ті властивості адресата, які зумовлюють його якість як сприймача тексту [6, 36].